

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

[START](#) [REDAKTION](#) [OM SVENSK TIDSKRIFT](#) [STIFTELSE](#) [ARKIVET](#) [PODD](#) [Q](#)

[FÖRLAGET](#) [PRENUMERERA](#) [IN ENGLISH](#)

28 AUGUSTI 2026

Rainer Zitelmann: Vad historien kan lära oss om äganderättens framtid i rymden

Utan äganderätt i rymden saknas ett av de viktigaste ekonomiska incitamenten för kommersiell utveckling – och i slutändan bosättning – på andra himlakroppar. 1967 års rymdfördrag (Outer Space Treaty) förbjuder stater att göra anspråk på suveränitet över himlakroppar eller mark på dem. Den bakomliggande tanken återspeglade den tidens dominerande synsätt: rymden tillhör hela mänskligheten.

STÖD SVENSK TIDSKRIFT

Få Sveriges
LIBERALKONSERVATIVA
VECKOMAGASIN
direkt i inkorgen
varje fredag

PRENUMERERA GRATIS
PÅ VÅRT NYHETSBREV

Genom att prenumerera på vårt nyhetsbrev hjälper du Svensk Tidskrift att nå ut – och stärker samtidigt vårt värde för annonsörer.

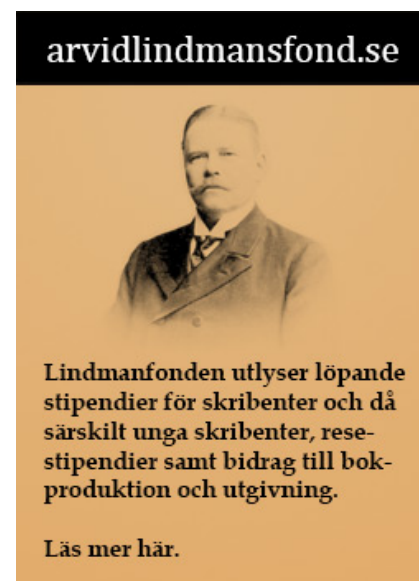
Frågan om privatpersoner eller företag kan förvärva äganderätt är fortfarande olöst. Fördraget säger ingenting uttryckligen om privat ägande, till stor del därför att knappast någon på 1960-talet föreställde sig att entreprenörer som Elon Musk eller Jeff Bezos bara några decennier senare skulle ha de ekonomiska resurser och den tekniska kompetens som krävs för att åstadkomma sådant som man då trodde endast var möjligt för stater.

Avsaknaden av äganderätt är en viktig anledning till att mänskligheten har gjort mindre framsteg när det gäller utforskning och utveckling av rymden än många hade förväntat sig. När USA väl hade vunnit kapplöpningen till månen försvann till stor del drivkraften för nästa steg i utforskningen av rymden.

Låt oss göra ett tankeexperiment. Föreställ dig att den som når en asteroid med en rymdfarkost och börjar utvinna råvaror där får rätt att göra anspråk på äganderätten till asteroiden och börsnotera den som en fastighetsfond, en så kallad REIT (Real Estate Investment Trust). Eller föreställ dig att den som når Mars och börjar bygga en bosättning – med robotar eller så småningom med människor – får rätt att förklara den omgivande marken som privat egendom. Sådana rättigheter skulle skapa oerhört starka ekonomiska incitament. I dag är det rättsliga läget för privata aktörer i bästa fall osäkert. Med tydliga äganderätter skulle en verklig kapplöpning till dessa himlakroppar ta sin början och investerare träda fram för att finansiera dessa ambitiösa projekt.

Det finns emellertid goda skäl att tro att denna process kommer att inledas även utan ett tydligt rättsligt ramverk. Historien visar att detta snarare är regel än undantag. Ta koloniseringen av den amerikanska västern som exempel. I sin klassiska bok *The Mystery of Capital* beskrev den välkände ekonomen Hernando de Soto processen på följande sätt:

”Amerika fylldes av invandrare som drog upp gränser, plöjde åkrar, byggde bostäder, överlät mark och etablerade krediter långt innan myndigheterna hade gett dem någon rätt att göra detta. Det var pionjärernas och ’Vilda västerns’ tid. En av anledningarna till att den var så vild var att dessa pionjärer, av vilka de flesta inte var något annat än jordockupanter, hävdade att det var deras arbete, inte formella lagfarter eller godtyckliga gränsdragningar, som gav marken dess värde och etablerade äganderätten. De ansåg att om de brukade marken och

förbättrade den genom att bygga hus och anlägga gårdar, så var den deras.”

Tvärtemot en vanlig missuppfattning uppstod äganderätten alltså inte ursprungligen genom formella beslut som staten påtvingade människor uppifrån. Den växte fram spontant underifrån. Som de Soto förklarar: ”För att vara legitim behöver en rättighet inte nödvändigtvis vara definierad i formell lag. Det räcker att en grupp människor starkt stöder en viss sedvänja för att den ska upprätthållas som en rättighet och försvaras mot den formella lagen.” Först senare, under USA:s tidiga historia, legaliserade myndigheterna formellt det som nybyggarna redan hade etablerat i praktiken.

Kapitalismen utvecklades, till skillnad från socialismen, som en spontan ordning underifrån. Vi har sett detta mönster upprepas i modernare historia, särskilt i tidigare kommunistiska länder som Kina och Vietnam.

Långt innan det officiella förbudet mot privat jordbruk upphävdes 1982 började bönder runt om i Kina spontant återinföra privat ägande i strid med den socialistiska doktrinen. Resultaten var anmärkningsvärda. Jordbruksproduktionen ökade snabbt och de återkommande livsmedelsbristerna upphörde. År 1983 hade nästan hela det kinesiska jordbruket avkollektiviserats.

Utvecklingen var liknande i Vietnam. Efter de marknadsorienterade reformer som inleddes 1986 minskade fattigdomen från närmare 80 procent till bara 3 procent. Men många av dessa reformer innebar egentligen bara att man legaliserade en utveckling som redan hade ägt rum på gräsrotsnivå. Jordbrukskollektiv och till och med statligt ägda företag började i allt högre grad ignorera de officiella reglerna. De övergav den kollektiva produktionen och ingick otillåtna avtal (*Khoán chui*) mellan kollektiv och familjer eller mellan statliga jordbruk och privata handlare. Detta blev känt som *Phá rào*, eller ”att bryta igenom stängslet”.

Vissa forskare hävdar att denna spontana utveckling på gräsrotsnivå – och inte kommunistpartiets beslut – var den verkliga drivkraften bakom Vietnams reformer. Som den vietnamesiska forskaren Vu Le Thao Chi förklarar: ”Det ligger närmare sanningen att staten snarare fungerade som en aktör som anpassade sig till utvecklingen och därigenom sanktionerade de vanliga böndernas sätt att försöka överleva på en

oförutsägbart slingrande väg.” Ekonomen Tran Thi Anh-Dao och andra forskare hävdar på liknande sätt att Vietnams reformprocess började ”med evidensbaserade metoder på mikroekonomisk (lokal) nivå som därefter tillämpades på makroekonomisk (nationell) nivå”.

I min bok *New Space Capitalism*, där jag diskuterar de juridiska frågorna mer ingående, besvarar jag frågan ”Vem bör ha rätt att förvärva egendom i rymden?” på följande sätt: De som har de ekonomiska resurserna och är beredda att ta de risker som krävs för att ta sig dit, utveckla marken och använda den produktivt.

Om SpaceX lyckas ta sig till Mars och börjar bygga permanenta bosättningar på den röda planeten bör äganderätten till marken inledningsvis tillfalla SpaceX. Naturligtvis inte hela planeten, utan ett praktiskt avgränsat område – exempelvis ungefär lika stort som Singapore. Eftersom Mars yta är cirka 200 000 gånger större än Singapores skulle SpaceX till en början bara äga omkring 0,0005 procent av planeten. Det skulle räcka för att etablera flera bosättningar samtidigt som det skulle finnas mer än tillräckligt med utrymme kvar för framtida konkurrenter.

SpaceX skulle kunna finansiera sina transport- och utvecklingskostnader genom att lägga denna mark på Mars i en fastighetsfond (REIT) och börsnotera den. Marknaden skulle sedan avgöra dess värde.

Samma princip skulle kunna tillämpas på asteroider. Åtminstone när det gäller mindre himlakroppar skulle äganderätten kunna tilldelas dem som har förmåga att utvinna värdefulla resurser som vatten eller platina. Den mest praktiska lösningen skulle sannolikt vara att lägga hela asteroiden i en börsnoterad REIT. Investerarna skulle finansiera gruvverksamheten, medan aktieägarna i slutändan skulle få utdelningar från råvaruutvinningen. Redan innan den första dollarn i intäkter hade tjänats in eller den första utdelningen betalats skulle en fungerande marknad för dessa aktier kunna växa fram.

Detta är naturligtvis bara ett tankeexperiment. Men det visar ett sätt på vilket äganderätt i rymden skulle kunna uppstå och därmed skapa en grund för mänskligheten att frigöra rymdens enorma ekonomiska potential.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)